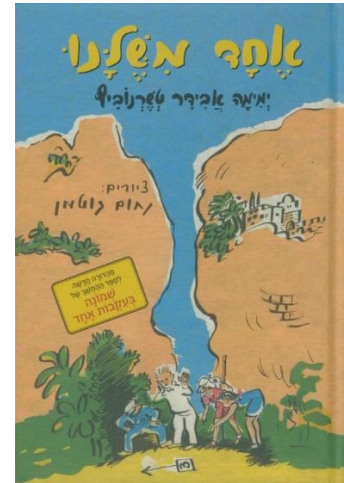

אחד משלנו

כתבה: ימימה אבידר טשרנוביץ

איורים: נחום גוטמן

מהדורה חדשה ומעודכנת 2014

הוצאת כינרת זמורה ביתן

על הספר

חבורת ילדים יוצאת למסע כדי לרפא את יוסף פליט השואה מפצעי העבר ולעזור לו להיקלט בארץ. הספר יצא לאור לראשונה בשנת 1947 כחלק מהמאמץ לקליטת פליטי השואה. הוא נערך מחדש על ידי בנותיה של המחברת ויצא שוב לאור בשנת 2014 עם שינויים קלים.

בספר ברוח הזמן : החזרת ספרות הילדים להקשר ההיסטורי-תרבותי/יעל דר, יהודית שטיימן, חנה לבנת וטל קוגמן בהוצאת מכון מופ"ת תשס"ז – 2007 מציעות המחברות להתייחס לספרים שנכתבו לקוראים בדורות קודמים בהקשרים ההיסטוריים והתרבותיים.

" לעורר בקרב התלמידים מודעות לכך שייתכן כי הטקסט שנמצא לפניהם כוון אל ילדים שונים מהם , ורצה לעורר בהם הרגשות ותובנות שונות מאלה שמתעוררות בנו היום למקרא היצירה"---

--"באמצעות ההתחקות אחר חווית הקריאה האפשרית אז והשוואתה לזו של היום , מקוות הכותבות שתתרחב החוויה הספרותית , והקוראים של היום יוכלו לחוש חלק מקהילת קוראים גדולה ורבת פנים ,

הכוללת גם ילדים ובני נוער שחיו בנסיבות חיים שונות לחלוטין , ויהיו קשובים לטעמים ספרותיים שונים ונורמות כתיבה אחרות. ---"

" בתהליך החזרת היצירה אל עברה התרבותי וההיסטורי כדאי להפריד בין שלושה היבטים , שלושתם הכרחיים לניתוח הספרותי-הקשרי : ההיבט ההיסטורי , ההיבט הערכי-תרבותי , וההיבט האסתטי".

"---בעבודה עם ילדים רצוי להנהיר את התקופה באמצעות תיאור תרבות הילד בעת הנדונה : אלה היו הילדים שקראו את הספר , כך וכך הם בילו את שעות הפנאי , מדף הספרים שלהם כלל ספרים אלה ולא אחרים , אלה היו האירועים האקטואליים שעמם הם התמודדו , אלה היו תקוותיהם לעתיד וכדומה ---".

בפרק בו מנתחת יעל דר את הספר "אחד משלנו" אפשר לראות דוגמה להצעות לעיל .
 --"אחד הספרים המובהקים ששילבו את סיפור הקליטה בסיפור בעל מאפיינים כמו-צבאיים , הוא הספר אחד משלנו (טשרנוביץ, 1947) הספר מגולל את סיפורו של הילד יוסף , ניצול שואה , במסע הרפתקני ומסוכן בארץ-ישראל עם חבורת צברים מלאי רצון טוב , הרוצים לסייע לו לפתוח דף חדש . פרויקט הקליטה מוצג באמצעות הענקת ממשות לדימוי שהיה שגור כבר בספרות הילדים , ולפיו דומה קליטת הפליט לריפוי של מחלה . קבוצת הילדים יוצאת בחשאי למסע הרפתקני ומסוכן לסדום , כדי למצוא ליוסף המעונה תרופה : צמח נדיר בעל סגולות מרפא ייחודיות---"

"--- האלמנטים הכמו-צבאיים שמופיעים בסיפור הקליטה הזה רבים . המסע בכללותו כרוך בידע צבאי רב והוא משול לעתים קרובות למסע צבאי . כמו כן מסתכנים ילדי החבורה בסכנת חיים , ואף נתפסים בידי אויב . בתוך כך הם מציגים גילויי גבורה והקרבה ומתרגלים שוב ושוב את ערכי הרעות ושמירת הסודיות , החינויים לקולקטיב העברי הלוחם".

"--- סופה של ההרפתקה הוא כאמור בהתערותו המוחלטת של יוסף בחברת הילדים במושב . ונוסחת הקליטה שמציע אחר משלנו היא שיתוף הפליט בחוויה חברית מגבשת : במסע רב-סיכונים של ילדים בלבד , שבו הרעות , ההקרבה , והגבורה משחקים חליפות---".

וראו גם את דבריה של נירה לוין באתר דףדף

<http://www.dafdaf.co.il/details.asp?MenuID=1&SubMenuID=131&PageID=3918&Ot=%E0>

פעילויות

א. פעילויות לפני הקריאה

- המורה תספר על הרקע ההיסטורי של התקופה. כמו כן תציין מקומות גיאוגרפיים עיקריים שמוזכרים בו ותספר עליהם.
- אפשר להתחיל את המפגש עם הספר בהצעתן של מחברות הספר "ברוח הזמן", ולנסות להכיר את הקוראים המשווערים שאליהם התכוונה המחברת כשכתבה את הספר בשנת 1947, ואולי הם הסבים והסבתות של הקוראים היום. הילדים יכולים לשוחח עם הוריהם והורי הוריהם על חווית קריאת הספר הזה בתקופתם ולספר על כך בכיתה.
- קישור לספר "שמונה בעקבות אחד":
אם יש בכיתה ילדים שקראו את הספר אפשר לבקש מהם לספר עליו ועל חגי הגיבור המשותף לשני הספרים. אם לא, המורה תספר בקיצור את עלילת "שמונה בעקבות אחד" כדי להכיר טוב יותר את דמותו של חגי ואת ערכי התקופה.

ב. פעילויות לאחר הקריאה

הרקע

המושב

- כשחגי פונה אל הקוראים ובטוח שהם מכירים את הקיבוץ ואת המושב הוא פונה לקוראים שלפני מלחמת השחרור. האם גם הקוראים של היום מכירים את המושב?
- מהו המידע שחגי מוסר לקוראים על המושב?
 - מה אתם יודעים על המושב? התבססו על ידע אישי שלכם או של המבוגרים, או חפשו באינטרנט או בכל מקור אחר מידע על המושב וספרו בכיתה.
 - מה תורמת למסר של הספר העובדה שהדמויות המובילות בעלילה הן דמויות מהמושב?
 - לעומת המושב איך מוצגת הקריה שבה גר חגי?

דמויות הילדים בספר

- מי הן דמויות הילדים בספר?
 - במה דומים הילדים שבספר לילדים שבתקופתנו?
 - במה הם שונים מהילדים שבתקופתנו?
- תארו את אחת הדמויות הבאות: רוני, חגי, עדנה, עוזי (מראה חיצוני, התנהגות, תרומתה לעלילה, מה הערכים שהדמות מייצגת)

- התבוננו באיור של נחום גוטמן. חגי נרדם לאחר העבודה הקשה בחקלאות במושב. מה הוא רואה בחלומו? מה הוסיף המאייר שאינו כתוב בספר?
- ספרו את סיפור הפיכתו של יוסף ל"אחד משלנו" תוך כדי שהוא נחשף במסע עם החברים לערכי חברות ומסירות ולאהבת הארץ. אתם יכולים להיעזר במראי המקום הבאים:
- תארו את המפגש עם יוסף (בפרק השלישי בספר). (איך נראה, איך התנהג, איך הציגה אותו רחל, איך הגיבו הילדים לבואו, איך השפיעה הנוכחות שלו על חגי ועל ילדי המושב)
- קראו את השיחה בין רוני ואמא רחל בפרק השלישי, בה הן מדברות על בעיותיו של יוסף. מה המידע שמוסרת אמה של רוני? מה מטריד את רוני?
- יוסף פותח בהדרגה את ליבו לילדים שאתו. בפרק 4 אמר לרוני "אני רוצה להיות כמוכם" (עמ' 33)
- במערה בפרק 12 הוא חושף את עצמו (עמ' 92) בשיחה מול ה"משיח" בנוכחות הילדים.
- בפרק 13 מול נופי ירושלים הוא מספר על הישיבה בבונקרים (עמוד 96),
- בפרק 16 הוא מתנדב לטפס על צלע ההר בואדי כדי לעקוף את האגם, (עמודים 117-120).
- בפרק 17 (עמוד 124) אומר חגי:

- "שומר הייתי על חברי שישנו באוהל הקטן. לא ראיתי אותם, רק ראשו של יוסף הציץ מבין היריעות. הסתכלתי בפניו: מה מוזר! איזו שלווה נסוכה על פניו! דווקא כאן במקום שומם זה הוא ישן בשקט וסייטי הלילה לא פקדו אותו. משהו קרה לו שם, על הסלע, מרגע שירד מן הצוק זהרה קרן אור בעיניו, אולי החל הפצע בנשמתו להגלית?
- בפרק 18 אומר יוסף כי יפה היא הארץ, (עמוד 138)
- בפרק 19 יוסף מקריב את עצמו כדי להציל את חבריו.
- כשיוסף בשבי השודדים וקודח מחום הוא משלב את סיפורי הגבורה בעבר ובהווה ואומר שאינו מפחד יותר חבריו ריפאו אותו (עמוד 146)
- בפרק האחרון לאחר שיוסף שותה את השיקוי של צמח העדעד, הוא הופך "אחד משלנו".
- ב"סוף דבר" מתאר חגי את יוסף החדש כפי שראה אותו במגרש הכדורגל (עמוד 188)

- נחום גוטמן אייר את יוסף בתחילת הספר (מימין) ובסיומו (משמאל) הסבירו על פי האיורים את השינוי שחל בדמות מבחון ומבפנים.

דמויות המבוגרים בספר

הוריו של חגי

"חלילה", אמרה אמא וקולה רעד, "נוח לי כי ישב בבית. אינני רוצה שיעסוק שנית בתפיסת מרגלים. די לו לילד בצלקת אחת. יתכבד וישב בבית".

"ומה בכך", צחק אבא, "דווקא ההרפתקאות הן המחסנות את אופיו של האדם. אין דבר, לא יזיק לו---" (עמוד 11)

- הוריו של חגי מייצגים שתי גישות. מה מייצגת אמו של חגי ומה מייצג אביו?
- מה אנחנו יודעים בשלב זה על הוריו?
- ספרו על הפגישה של חגי ואביו בפרקים 20-21
- בחרו דמות של אחד המבוגרים בסיפור, למשל, סבא מנחם, יחיעם. תארו את הדמות ואת תפקידה בסיפור.

מקומות שמוזכרים בספר

- תארו את מסלול ההתקדמות של הילדים מהעמק אל ים המלח.
- בחרו שלושה מקומות שהמחברת מתארת. מה אתם לומדים על מקומות אלה מתוך הספר? מה אתם יכולים להוסיף על מידע זה מתוך האינטרנט או ממקורות אחרים?
- התבוננו באיור וכתבו היכן לדעתכם נמצא המקום המצויר בו.

לשון הספר

ביטויים מהמקורות

בתוך הספר משולבים ביטויים מהמקורות גם בלשון הילדים. למשל בעמוד 14 אומר חגי:
 "—בדרך כלל איני מחבב בנות ובעיקר אלה שסרט גדול תקוע להן מעל לראש והן מתגנדרות
 "הלוך וטפוף תלכנה וברגליהן תעכסנה"(פסוק מהמקורות)

- מה לדעתכם מוסיף השימוש בפסוק מהמקורות בתוך רצף הדיבור של חגי?
- מצאו ביטויים נוספים מעין זה המצוטט כאן וציינו מי אומר אותם ומה התוספת שלהם לספר.

ביטויים מלשון הדיבור

לשון הדיבור של הילדים שהיא גם לשונו של המספר היא לשון גבוהה יותר מלשון הדיבור בימינו וגם מלשון הדיבור בשנים שבהן נכתב הספר ואולם משולבים בה ביטויים המקשרים אותה ללשון שבה דיברו באותה תקופה. לדוגמה:

בעמוד 25 פונה רוני ליוסף:

"שמי רוני ואני שמחה שבאת ומכיוון שאינני יודעת לנאום הרי בזאת סיימתי. זה הפרצוף שעומד לפניך הוא חגי, ויחד נעשה שמח, עוד תראה יהיה משגע".

הביטויים המסומנים בקו מייצגים את לשון הדיבור בתוך רצף הלשון הדי גבוהה. מכיוון שלשון הדיבור משתנה במהירות ביטויים שהיו מקובלים בעבר לעתים כבר אינם מקובלים בדיבור כיום.

- מה מתוך הביטויים המסומנים לעיל עדיין מתאים ללשון הדיבור בימינו?
- מצאו ביטויים כגון אלה בשיחות בין הדמויות בספר והעתיקו אותם. אילו ביטויים שמצאתם מייצגים גם את לשון הדיבור בימינו?
- המספר פונה לקוראים לעיתים קרובות לאורך הספר. לדוגמה:

בעמוד 17 אומר חגי: "טוב שאינני צריך לתאר לפניכם את חיי המושב. הן מכירים אתם כולכם את הקיבוץ וודאי ידועים לכם גם החיים במושב--- מכיר אני אתכם, מיד תדלגו על הכתוב ותגידו: משעמם..."

מצאו עוד דוגמאות של פניה לקוראים, וכתבו: איזו השפעה יש לכך על חווית הקריאה?

הכינו

ד"ר איה מרבך

ד"ר רחל עזוז

מחברות סדרות ספרי הלימוד "לשון ועוד", "לקרוא ועוד", "עברית ועוד".